

แกะรอย “สุริยคราส ที่ปัตตานี ๒๕๓๒”

อรุณศักดิ์ กิ่งมณี*

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตร
สุริยุปราคา ที่ตำบลโคกโพธิ์ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๒

จากบทความของอาจารย์พิชัย แก้วขาว เรื่อง “มีดกลางวัน ที่โคกโพธิ์ (ครบ ๖๐ ปี)” ที่ตีพิมพ์ในวารสาร รุสมิแล ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๓๒) นั้น อาจารย์พิชัย แก้วขาว ได้แสดงความคิดเห็นบางประการที่ขัดแย้งกับความเชื่อในท้องถิ่นของ คนในอำเภอโคกโพธิ์ ซึ่ง (ส่วนมาก) เชื่อกันว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรสุริยุปราคา ที่ตำบลโคกโพธิ์ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๓๒ โดยในบทความดังกล่าว อาจารย์พิชัย แก้วขาว ได้ใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้อาวุโสที่อยู่ในเหตุการณ์ครั้งนั้น มาเป็นหลักฐาน และสรุปความได้ว่า รัชกาลที่ ๗ มิได้เสด็จมาทอดพระเนตรสุริยุปราคา ที่โคกโพธิ์ ในวันที่เกิดสุริยคราส แต่อย่างไร

ในตอนท้ายของบทความ อาจารย์พิชัยได้เชิญชวนผู้อื่น ร่วมในการค้นหาหลักฐาน และเอกสารเพื่อตรวจสอบ

เหตุการณ์ครั้งนั้นเอาไว้ด้วย ซึ่งผู้เขียนก็เป็นผู้หนึ่งทีอ่านบทความนี้แล้วก็ได้ แต่ติดค้างเรื่องราวเอาไว้ในสมอง ด้วยคิดว่า เหตุการณ์ดังกล่าวน่าจะมีการบันทึกเอาไว้บ้างแล้ว เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ (รัชกาลที่ ๗) ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งของประเทศชาติ แต่ในช่วงเวลาที่อ่านบทความนั้น ไม่สามารถที่จะสืบค้นเอกสารได้ เนื่องจากมีการกิจบางประการจนทำให้ลืมเลือนเรื่องนี้ไประยะหนึ่ง

จนกระทั่ง เมื่อกลางเดือนมิถุนายน ๒๕๓๔ ผู้เขียนได้ผ่านไปชมนิทรรศการภาพถ่ายเก่า เรื่อง “ปกิษได้ในอดีต” ที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรุงเทพฯ และพบภาพถ่ายเก่าบางภาพ ที่เกี่ยวกับสุริยุปราคาที่ปัตตานี ทำให้ระลึกถึงบทความของอาจารย์พิชัย แก้วขาว ขึ้นมาได้ จึงมีความคิดที่จะตรวจสอบเรื่องราวนี้ว่ามีความเป็นมาอย่างไรโดยได้ขอใช้บริการของหอ

* กองโบราณคดี กรมศิลปากร กรุงเทพฯ

จดหมายเหตุแห่งชาติ เพื่อการค้นคว้า และได้พบแฟ้มเอกสารสมัยรัชกาลที่ ๗ ของกระทรวงมหาดไทย เรื่อง “สมาคมดาราศาสตร์ เข้ามาดูสุริยุปราคา ในกรุงสยาม” อันเป็นเรื่องเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสุริยุปราคาที่ปัตตานี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ จึงขอนำข้อมูลบางประเด็นจากเอกสารสำคัญชิ้นนี้ มาเรียบเรียงเสนอแก่ผู้ที่สนใจ ด้วยอาจจะเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบ้างตามสมควร

สุรย์/พระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรกล้อง
ชาวเยอรมันที่โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี

เริ่มต้นจากนักดาราศาสตร์อังกฤษ

จากเอกสาร (ในแฟ้ม) เรื่อง “จดหมายเหตุการรับรองคณะนักดาราศาสตร์อังกฤษและเยอรมัน ซึ่งมาตั้งเครื่องส่องสุริยุปราคาเต็มคราส ที่ปัตตานี และโคกโพธิ์ ณ วันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒” อันเป็นเอกสารแนบประกอบหนังสือราชการของนายพลเรือตรีพระยาราชวังสัน (ซึ่งเป็นประธานกรรมการจัดการรับรองนักดาราศาสตร์) ที่มีมาถึง มหาเสวกเอกเจ้าพระยาบพิตร ราชเลขาธิการ ลงวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๔๗๓ นั้น ได้บรรยายเรื่องราวได้อย่างละเอียด สามารถสรุปเหตุการณ์แต่เริ่มแรกได้ว่า ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๙ ท่านเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ (S.P. Waterlow) ได้มีหนังสือแจ้งมาว่า “เซอร์ ฟ.ว. ไดย์สัน” (Sir F.W. Dyson) นายกรรมการร่วมประจำในเรื่องสุริยุปราคาของสมาคมดาราศาสตร์ ในประเทศอังกฤษ ขอทราบข้อมูลบางประการ

เพื่อเตรียมการที่จะเข้ามาตั้งกล้องสุริยุปราคา ในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๗๒ ซึ่งทางรัฐบาลไทย ก็ได้จัดตั้งกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อเตรียมการรองรับคณะดาราศาสตร์อย่างสมเกียรติ บริเวณจุดตั้งกล้องของคณะดาราศาสตร์อังกฤษในครั้งแรก ทางคณะได้เลือกพื้นที่ว่างหน้าสถานีตำรวจภูธรในเมืองปัตตานี แต่บริเวณนั้นมีพื้นที่ไม่เพียงพอ สำหรับการเตรียมการ ทางมณฑลปัตตานี จึงขอให้เลื่อนข้ามฟากไปตั้งกล้องบริเวณสนามหญ้า ใกล้กับศาลารัฐบาลมณฑลปัตตานีแทน ซึ่งทางคณะดาราศาสตร์ก็ตกลงตามนั้น

ในการรับรองคณะดาราศาสตร์อังกฤษ ทางประธานกรรมการจัดการรับรอง (พระยาราชวังสัน) ได้มอบให้สมุหเทศาภิบาลมณฑลปัตตานี จัดการระดมุลจ้างเหมา ก่อสร้างเรือนที่พัก (ที่เรียกว่า “บังกะไล”) ขึ้น ๖ หลัง โดยแบ่งเป็นที่ทำการ ๑ หลัง, เรือนที่พัก ๓ หลัง, เรือนคนใช้ ๑ หลัง และเรือนครัว ๑ หลัง โดยการออกแบบของ อำมาตย์เอก พระยาสุษดิการบรรจง

เยอรมันตั้งเครื่องส่องสุริยุคราสที่โคกโพธิ์

นอกเหนือไปจากนักดาราศาสตร์อังกฤษ ที่ขอเข้ามาตั้งกล้องที่เมืองปัตตานีแล้วยังมีกลุ่มนักดาราศาสตร์จากเยอรมัน เข้ามาร่วมในการศึกษาสุริยุปราคาครั้งนี้ด้วย

โดยเริ่มจากในเดือนกันยายน ๒๔๗๑ ท่านอุปทูตเยอรมันประจำกรุงเทพฯ (H.Koester) ได้แจ้งมาว่า มีคณะนักดาราศาสตร์เยอรมัน แห่งมหาวิทยาลัยเมืองคิล (Sternwarte der Universitat Kiel) โดยศาสตราจารย์ดอกเตอร์โรเซนเบิร์ก (Professor Dr. Rosenberg) เป็นหัวหน้าคณะขอเดินทางเข้ามาตั้งกล้องส่องสุริยุปราคาที่อำเภอโคกโพธิ์ โดยจะเดินทางผ่านเมืองปีนัง มีนักดาราศาสตร์ ๖ คน พร้อมเครื่องมือรวมน้ำหนักประมาณ ๒๐ ตัน เมื่อทางรัฐบาลไทยทราบเรื่องก็จัดให้มีการรับรองคณะดาราศาสตร์ชุดนี้ เช่นเดียวกับการรับรองนักดาราศาสตร์อังกฤษ โดยปลูกสร้างที่พักที่ตำบลโคกโพธิ์ อีกชุดหนึ่งเพื่ออำนวยความสะดวกแก่คณะชาวเยอรมัน

รัชกาลที่ ๗ มิได้ทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่โคกโพธิ์

จากการสอบค้นเอกสารในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พบว่ารัชกาลที่ ๗ มิได้ทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ตำบลโคกโพธิ์ เนื่องจากขณะที่เกิดสุริยุปราคานั้น มีหลักฐานเอกสารบางชิ้นบ่งบอกว่า พระองค์ประทับอยู่ที่ค่ายนักดาราศาสตร์อังกฤษ ในเมืองปัตตานี ดังจะขอหยิบยกหลักฐานในแฟ้มเอกสารชุด “สมาคมดาราศาสตร์เข้ามาดูสุริยุปราคาในกรุงสยาม” มาเพื่อการอ้างอิงดังนี้

ใน “จดหมายเหตุการรับรองนักดาราศาสตร์อังกฤษ และเยอรมันฯ” ที่ได้อ้างมาแล้ว ได้กล่าวถึง “กำหนดการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่จังหวัดปัตตานี” อันเป็นการประชุมเพื่อเตรียมการรับเสด็จระหว่างมณฑลปัตตานีและกระทรวงวัง มีข้อความสำคัญจากกำหนดการดังกล่าวว่า

“...วันที่ ๙ พฤษภาคม เวลา ๙.๐๐ นาฬิกา เสด็จจากเรือพระที่นั่งไปขึ้นท่าศาลกลสถาน โดยวิธีเดียวกันกับอย่างวันก่อน และเสด็จไปประทับที่จวนเทศา เสวยพระกระยาหารกลางวัน เวลา ๑๑.๓๐ นาฬิกา เวลา ๑๓ นาฬิกา เสด็จค่ายอังกฤษ ทอดพระเนตรสุริยุปราคาตามรายการที่คณะนักดาราศาสตร์ทูลเกล้าฯ ถวายมานั้น

ในการทอดพระเนตรสุริยุปราคาวันนี้ คณะนักดาราศาสตร์อังกฤษได้จัดกล้องส่องดาวตั้งไว้เป็นพิเศษหน้าปราสาทที่ฝ่ายบ้านเมืองได้สร้างไว้ ในเขตตรังค่ายตรวจสุริยุปราคา คณะนักดาราศาสตร์ใคร่จะให้จำกัดผู้ที่ตามเสด็จเข้าไปในนั้น เพื่อป้องกันเสียงและความกระเทือนในที่ใกล้ ๆ กับเครื่องมือการเสด็จจากจวนเทศานั้นก็อย่างวันก่อน แต่นักดาราศาสตร์จะไม่คอยรับเสด็จทั้งคณะ เพราะเขาจะต้องประจำอยู่กับ

เครื่องมือ จะมีแต่ นายโคเฮนผู้เดียวกับท่านเอกอัครราชทูตอังกฤษคอยรับเสด็จ และนำเสด็จไปยังปราสาทและคอยประจำกราบบังคมทูลเหตุการณ์ต่าง ๆ ตามที่จะมีได้

ผู้ที่ตามเสด็จออกมาอยู่นอกปราสาทได้ทุกเมื่อ เพราะปราสาทได้สร้างไว้ที่ ๆ จะไม่กีดขวางกับการที่ ๆ นักดาราศาสตร์กระทำ

ตอนบ่ายนี้ว่างแล้วแต่จะไปรดเกล้าฯ ถ้ามีพระราชประสงค์จะเสด็จไปทอดพระเนตรการณ์วันของราษฎรที่สนามชนวัวก็ได้ (หรือจะให้จัดขบวนถวายในสนามโรงเรียนก็ได้) ถ้าเช่นนั้นก็เสวยพระสุธารสเครื่องว่างที่จวนเทศาเสด็จกลับเวลา ๑๙ นาฬิกา

อนึ่ง วันนี้จะได้เตรียมการไว้ว่า ถ้าแม้ที่เมืองปัตตานีมีเมฆไม่สามารถจะทอดพระเนตรสุริยุปราคาได้ และที่โคกโพธิ์อากาศดีก็จะได้เสด็จโดยรถยนต์ไปทอดพระเนตรสุริยุปราคาเต็มคราสที่โคกโพธิ์ และถ้าจะเสด็จโคกโพธิ์ก็ต้องเสด็จแต่ ๑๓ นาฬิกา เป็นอย่างช้า ถ้าช้ากว่านั้นไม่ควรเสด็จเพราะทางจะมีคนัก...”

ข้อความในจดหมายเหตุตอนต่อไป (ซึ่งบันทึกโดยพระยาราชวังสัน) ได้กล่าวไว้ว่าการเสด็จพระราชดำเนินคราวนี้ได้เป็นไปตามระเบียบการทุกประการ (แต่อย่างไรก็ตามสุริยุปราคาในครั้งนั้น มีบันทึกของอังกฤษกล่าวว่าเห็นได้ไม่ชัดเจนมากเนื่องจากสภาพอากาศไม่ค่อยดีนัก)

หลักฐานเอกสารในแฟ้มชุดเดียวกันที่ยืนยันว่า รัชกาลที่ ๗ ประทับอยู่ที่ค่ายนักดาราศาสตร์อังกฤษขณะเกิดสุริยุปราคา คือ หนังสือราชการของพระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ (เสนาบดี

“บัดนี้ อัครราชทูตอังกฤษมีหนังสือ ลงวันที่ ๓ เดือนนี้ มายังข้าพเจ้าว่าได้รับจดหมาย จากเลขานุการกิตติมศักดิ์ของคณะนักดาราศาสตร์อังกฤษฉบับหนึ่ง แสดงความขอบคุณที่ ได้รับความช่วยเหลืออย่างเอื้อเฟื้อจากรัฐบาลสยาม และความต้อนรับด้วยไมตรีจิตตัวอย่างยิ่ง จากบรรดาผู้คนที่ได้พบปะ คณะมีความปิติยินดีเป็นล้นเกล้าฯ ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศ จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมราชินี ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมค่าย ที่พักของคณะหลายครั้ง” ในระหว่างที่เสด็จประทับอยู่ ณ จังหวัดปัตตานี มีในขณะสุริยุปราคาเป็นสำคัญ”

พระเจ้าอยู่หัวเสด็จทอดพระเนตรกล้องส่องสุริยุปราคาของอังกฤษ ที่จ.ปัตตานี ๒๔๗๒

กระทรวงการต่างประเทศ) ที่ ม.๘๙/ ๕๕๑๑ ที่มีมาถึง มหาเสวกเอก เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ ลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๔๗๒ มีข้อความ ตอนหนึ่งว่า “...บัดนี้ อัครราชทูตอังกฤษ มีหนังสือลงวันที่ ๓ เดือนนี้ มายัง ข้าพเจ้าว่าได้รับจดหมายจากเลขานุการ กิตติมศักดิ์ของคณะนักดาราศาสตร์ อังกฤษฉบับหนึ่ง แสดงความขอบคุณที่ ได้รับความช่วยเหลืออย่างเอื้อเฟื้อ จากรัฐบาลสยาม และความต้อนรับด้วย ไมตรีจิตตัวอย่างยิ่งจากบรรดาผู้คนที่ ได้พบปะ คณะมีความปิติยินดีเป็นล้น เก้าฯ ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศ จากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินี ได้เสด็จพระ ราชดำเนินเยี่ยมค่ายที่พักของคณะ

หลายครั้งในระหว่างที่เสด็จประทับ อยู่ ณ จังหวัดปัตตานี มีในขณะสุริยุ- ปราคาเป็นสำคัญ...” สำหรับหนังสือ อัครราชทูตอังกฤษที่ได้อ้างถึงนั้น คือ จดหมายของ Charles Wingfield จาก British Legation Bangkok ลงในวันที่ ๓ June ๑๙๒๙ ซึ่งมีเนื้อความ ในจดหมายตอนหนึ่งว่า “...They were particularly grati- fied at the honour done them by the visits to their camp of their Majesties the King and Queen and of other members of the Royal Family on several occasions during their stay at Pattani, and especialy at the hour of the eclipse, ...”

เหตุผลที่รัชกาลที่ ๗ ประทับ ทอดพระเนตร สุริยุปราคา ณ ค่าย นักดาราศาสตร์อังกฤษ

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทอดพระเนตรสุริยุปราคา ที่ค่ายนักดาราศาสตร์อังกฤษ ในตัว เมืองปัตตานีนั้นก็เนื่องมาจากคณะนัก ดาราศาสตร์อังกฤษเป็นคณะแรกที่ทูล เชิญเสด็จพระราชดำเนิน ดังหนังสือราช การของ พว.โดยส์สัน ลงวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๔๗๑ เรื่อง “เชิญเสด็จพระ ราชดำเนินร เหยียบที่พักของคณะ ณ จังหวัดปัตตานี และทอดพระเนตรสุริยุ- ปราคาจากที่นั่น” ซึ่งเสนาบดี กระทรวงการต่างประเทศได้ทูลเกล้าฯ ถวาย เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๔๗๑ และ รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชกระแส เกี่ยว กับเรื่องนี้ ว่า

“การที่จะได้ดูสุริยุปราคา คราว นี้ก็อยากดูสถานที่ และเครื่องมือของ นักวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย มีแต่ปัญหา ว่าจะมีมาก็คณะและจะไปดูสุริยุ- ปราคาที่ไหนดี? ถ้ามีหลายคณะ เอาดังนี้เห็นจะได้ คือไปเยี่ยมสถานที่ ทุกคณะ แต่การดูเวลาสุริยุปราคาจริง ๆ นั้นคงดูที่คณะเชิญมานี้ เพราะเชิญ มาก่อนคนอื่น ๆ”

รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชกระแส เกี่ยวกับเรื่องนี้

“ การที่จะได้ดูสุริยุปราคา คราวนี้ก็อยากดูสถานที่ และเครื่องมือของนักวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ด้วย มีแต่ปัญหาว่าจะมีมากี่คณะและจะไปดูสุริยุปราคาทีคณะใด? ถ้ามีหลายคณะเอาตังนี้เห็นจะได้ คือ ไปเยี่ยมสถานที่ทุกคณะ แต่การดูเวลาสุริยุปราคาจริง ๆ นั้น คงดูที่คณะที่เชิญมานี้ เพราะเชิญมาก่อนคนอื่น ”

สรุปท้ายบท

ข้อมูลจากเอกสารที่ได้เรียบเรียงมานำเสนอข้างต้นแล้วนั้นคงจะยืนยันได้ว่า รัชกาลที่ ๗ มิได้ประทับทอดพระเนตรสุริยุปราคาที่ ตำบลโคกโพธิ์ ในขณะที่เกิดสุริยุคราส (ในวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๗๒) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการสัมภาษณ์ ของอาจารย์พิชัย แก้วขาว ที่ได้เสนอไว้แล้วในบทความเรื่อง “มิดกลางวันที่โคกโพธิ์” นอกจากนี้ยังมีข้อความจาก “กำหนดการเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรสุริยุ-

ปราคาที่จังหวัดปัตตานี” ได้ระบุไว้ว่า รัชกาลที่ ๗ จะเสด็จไปทอดพระเนตร ค่ายพักนักดาราศาสตร์เยอรมัน เวลา ๑๕ นาฬิกา ของวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๗๒ ซึ่งถ้าการเสด็จพระราชดำเนิน ครั้งนั้นเป็นไปตามระเบียบการทุกประการ (ตามที่พระยาราชวังสันได้บันทึกไว้) ก็น่าจะหมายความว่า รัชกาลที่ ๗ เสด็จไปตำบลโคกโพธิ์ ก่อนหน้าการเกิดสุริยุปราคา ๑ วัน

สำหรับผู้สนใจเหตุการณ์สุริยุ

ปราคาในปี พ.ศ. ๑๔๗๒ โดยละเอียดนั้น ขอเชิญร่วมกันแกะรอยจากเอกสารเก่าในหอจดหมายเหตุแห่งชาติซึ่งเข้าใจว่า น่าจะมีเอกสารเกี่ยวกับเรื่องนี้ อยู่อีกจำนวนไม่น้อย คงเพียงแต่รอเวลาที่จะมีผู้สนใจมาช่วยรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมให้เป็นระเบียบมากกว่าเดิมเท่านั้น ●

เอกสารอ้างอิง

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กอง, เอกสารรัชกาลที่ ๗ (กรมราชเลขาธิการ เล่ม ๓) ม.๑/๕๔ “สมาคมดาราศาสตร์เข้ามาดูสุริยุปราคาในกรุงสยาม” (๑ พฤษภาคม ๒๔๗๑-๑๖ มกราคม ๒๔๗๓), ๑๙๖ แผ่น.

หมายเหตุ

จากการสืบค้นเพิ่มเติม ในหอจดหมายเหตุแห่งชาติ พบอัลบั้มภาพถ่ายเก่าเกี่ยวกับสุริยุปราคา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ เพิ่มขึ้นอีกในชื่อว่า “ภาพและเหตุการณ์การเกิดสุริยุปราคาที่ตำบลโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ๒๔๗๒” (ปก.หวง. ๐๐๓/๗๐) อัลบั้มนี้เป็นภาพเหตุการณ์ที่ทาง ดร.โรเลนเบอร์ริก (นักดาราศาสตร์เยอรมัน) ได้บันทึกภาพไว้ และส่งมาถวาย สมเด็จพระยาราชราชนิกาย ในอัลบั้มเล่มดังกล่าว มีภาพอยู่ ๘๕ ภาพ โดยมีอักษรบรรยายใต้ภาพ เริ่มตั้งแต่การออกเดินทางจากเมืองคิล จนถึงภาพของสุริยุปราคาที่ตำบลโคกโพธิ์ เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๔๗๒

สำหรับภาพที่ ๗๖-๗๘ ในอัลบั้มนี้ อันเป็นภาพของการ “เตรียมการรับเสด็จที่ตำบลโคกโพธิ์” นั้น มีภาพของพลับพลารับเสด็จที่มีการตกแต่งอย่างสวยงามไปด้วย ซึ่งเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับภาพในบทความของ อาจารย์พิชัย แก้วขาว แล้ว พบว่ามีลักษณะส่วนเครื่องยอด (หลังคา) คล้ายกันมาก แต่ผู้เขียนไม่สามารถยืนยันได้ว่า เป็นภาพของอาคารหลังเดียวกันหรือไม่ เนื่องจากผู้เขียนไม่เคยไปเยี่ยมชมอาคารดังกล่าวเลย จึงขอฝากผู้สนใจช่วยสืบค้นต่อไปด้วย